

NY MUSIK

i samarbete med
Borås konstmuseum

Lars Hallnäs

försiktigt drömmande...

Sommardagar – åtta koraler för piano (1995)

När han vaknar en gång för sopran solo (1998) – uruppförande

Augustidagar 96 – fem meditationer för violin & piano (1996)

—paus—

Die Sternsheerin Lise – variationer för violin (1998) – uruppförande

Wo der Wind den Steg umwehet för sopran, violin & piano (1998) – uruppförande

Anna Lindal – violin

Susanne Rydén – sopran

Kristine Scholz – piano

Fredagen den 30 oktober 1998, kl. 19.30

Lördagen den 31 oktober 1998, kl. 15.00

Museet, kulturhuset, Borås

Lars Hallnäs Född 1950. Brorson till tonsättaren Hilding Hallnäs. Började komponera 1968. Åren 1968–74 kompositionsstudier för Mogens Winkel Holm, Per Nörgård och Ingvar Lidholm, från 1974 studier i musikvetenskap. 1975–76 elektroakustiska studier vid Instituut voor Sonologie i Utrecht, Holland. 1976–79 studier i musikvetenskap. 1976–83 studier i teoretisk filosofi, fil. doktorsexamen -83. Från 1988 verksam som lektor i datavetenskap vid Chalmers. Bosatt i Bollebygd.

Hallnäs' musik kännetecknas å ena sidan av en oerhörd skönhet – sinnlig, ofta med ett längtansfullt drag (det finns gott om allusioner och i tidigare verk även citat) – å andra sidan är den kalkylerad, saklig, kärv. Den konstruktivistiska metod Hallnäs oftast arbetat med är s.k. kongruensaritmetik, men den tjänar enbart som ett skal, ett slags strukturell byggnadsställning. Kanske kan man dra en parallell till Cages bruk av *I Ching*; han accepterar de svar han får, men det är han själv som ställer frågorna. Ett sådant förhållningssätt skulle kunna tyda på en "likgiltighet" för det klingande intervallet – ändå är Hallnäs en av de tonsättare vars melodik och harmonik, alltså själva intervallkänslan, bär starkast personlig prägel. Han framstår som en uttalad problemlösare, som för sig ställer upp något av en musikalisk hinderbana, så att exempelvis vissa genererade tonhöjder ligger fast medan andra är fria. Härigenom försäkrar han sig om en saklig, distanserad attityd som balanserar mot draget av lätt sentimentalt skillingtryck. Musiken lever i denna spänning mellan det abstrakta och det melodiska. Ett genomgående drag tycks vara en strävan efter renhet. Det är en sparsmakad, ibland nästintill asketisk musik.

– Egentligen tycker jag bäst om att lyssna på musik komponerad före 1750, säger Hallnäs. Och mycket riktigt, hans musik är ofta i någon mening tillbakablickande, men bilden störs av distortion – "historien ses genom glasögon som inte är riktigt rena".

Sommardagar – åtta koraler för piano (1995) är Hallnäs första verk för solopiano sedan *Om hösten* (1971). Också nu, ett kvartssekel senare, gör musiken avstamp i traditionen även om förhållandet till den inte längre kan sägas vara musikens ämne. Trots titeln handlar det inte på något sätt om pastorala sommarakvareller utan om en musik avskalad allt utanverk. Tonsättaren rör sig allt närmare "en musikalisk nollpunkt och struntar i vedertaget musikaliskt hyfs". Han säger rentav att en så kompromisslös musik skulle han aldrig haft mod att skriva på den tiden han var på väg mot en professionell tonsättarkarriär.

Var och en av de åtta pianokoralerna inleds med ett kortare, "äkta" koralfragment, framlyssnat snarare än komponerat. Satsernas fortsättning består av utkomponerade, systematiska betraktelser över de inledande fragmenten. I detta fall har Hallnäs vidareutvecklat den kongruensaritmetiska metoden och bland annat arbetat med åtta olika matematiska sållningsprocesser, var och en styrd av fragmentet i fråga. Men som Hallnäs säger, tekniken är extremt sekundär, det är det klingande resultatet som räknas – i detta fall musik som ett närmast kontemplativt tillstånd.

Augustidagar 96 – fem meditationer för violin och piano kan delvis ses som en fristående fortsättning på *Sommardagar*. Även här inleds varje sats med ett par tonala ackord som bildar utgångspunkt. Också i detta fall består satsernas fortsättning av utkomponerade betraktelser över de inledande ackorden. Grunden är otvetydigt tonal även om arbetsmetoden inte präglas av ett dur/moll-tänkande. Meditationer med fokus på en klang i taget.

När han vaknar en gång för sopran solo till en text av Erik Johan Stagnelius ("Endymion") (1998), detta programs yngsta verk, är det tredje i en serie med Stagnelius-tonsättningar.

*Skön med lågande hy och slutna ögon,
slumrar herden så ljuvt i månans strålar.
Nattens ångande vindar
fläkta hans lockiga hår.*

*Stum, med smäktande blick och våta kinder,
honom Delia ser från eternas höjder:
Nu ur strålande charen
svävar hon darrande ned.*

*Och av klarare ljus, vid hennes ankomst,
stråla dalar och berg och myrtenkogor.
Utan föreriska spannet
travar i silvrade moln.*

*Herden sover i ro: elysiskt glimma
i hans krusiga hår gudinnans tårar.
På hans blomstrande läppar
brinner dess himmelska kyss.*

*Tystna, suckande vind i trädens kronor!
Rosenkransade brud på saffransbädden,
unna herden att ostörd
drömma sin himmelska dröm.*

*När han vaknar en gång, vad ryslig tomhet
skall hans lågande själ ej kring sig finna!
Blott i drömmen Olympen
stiger till dödliga ned.*

Die Sternseherin Lise – variationer för violin över en text av Matthias Claudius (1998) utgår, liksom *fromm und fröhlich sein*, från en dikt av Matthias Claudius och en melodi till vilken författaren är tänkt upphovsman. Också i detta fall leder variationerna fram till den avslutande melodin, som ses som genom ett enormt förstoringsglas, den vrids och vänds och dissekeras. Tonsättaren talar om ett närmast zenbuddistiskt betraktelsesätt, där de olika variationerna fungerar som meditationer över melodifragmenten; normal melodisk kausalitet är satt ur spel och "varje enskild ton måste spelas som om bara den existerade. Om tonerna länkas ihop till fraser faller musiken obönhörligt samman." De fyra variationerna har samma ordningsföljd som diktens rader:

*Ich sehe oft um Mitternacht
Wenn ich mein Werk getan
Und niemand mehr im Hause wacht
Die Stern' am Himmel an*

Wo der Wind den Steg umwehet för sopran, violin och piano till en text ("Das fröhliche Leben") av Friedrich Hölderlin (1998) fortsätter linjen från *Sommardagar* och *Augustidagar 96* och utgör liksom dessa ett slags meditationer över tänkta korallfragment.

*Wenn ich auf die Wiese komme,
Wenn ich auf dem Felde jetzt,
Bin ich noch der zahme, fromme
Wie von Dornen unverletzt.
Mein Gewand in Winden wehet,
Wie der Geist mir lustig fragt
Worinn Inneres besteht,
Bis Auflösung diesem tagt.*

*O vor diesem sanften Bilde,
Wo die grünen Bäume stehn,
Wie vor einer Schenke Schilde
Kann ich kaum vorübergehn.
Denn die Ruh an stillen Tagen
Dünkt entschieden trefflich mir,
Dieses mußst du gar nicht fragen,
Wenn ich soll antworten dir.*

*Aber zu dem schönen Bache
Such' ich einen Lustweg wohl,
Der, als wie in dem Gemache
Schleicht durch's Ufer wild und hohl,
Wo der Steg darüber gehet,
Geht's den schönen Wald hinauf,
Wo der Wind den Steg umwehet,
Sieht das Auge fröhlich auf.*

*Droben auf des Hügels Gipfel
Siz' ich manchen Nachmittag,
Wenn der Wind umsaust der Wipfel,
Bei des Thurmes Glockenschlag,
Und Betrachtung giebt dem Herzen
Frieden, wie das Bild auch ist,
Und Beruhigung den Schmerzen,
Welche reimt Verstand und List.*

*Holde Landschaft! wo die Straße
Mitten durch sehr eben geht,
Wo der Mond aufsteigt, der blasse,
Wenn der Abendwind entsteht,
Wo die Natur sehr einfältig,
Wo die Berg' erhaben stehn,
Geh' ich heim zuletzt, haushältig,
Dort nach goldnem Wein zu sehn.*